

ПАМЯТНИ КНИЖКА

FRANTIŠEK JOSEF I.

PAMÁTNÍ KNIHA

TYDANÁ

NA OSLAVU JUBILEA ČTYŘICETILETÉHO
PANOVÁNÍ

JEHO C. K. APOSTOLSKÉHO VELICENSTVA
CÍSARE A KRÁLE

FRANTIŠKA JOSEFA I.

DNE 2. PROSINCE 1888.

Vydávající Václav Pátek Padebradeky a Jan Schneider.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM J. DVOŘÁKA
1888.

FRANTIŠEK JOSEF I.

PAMÁTNÍ KNIHA

UYDANÁ

NA OSLAVU JUBILEA ČTYŘICETILETÉHO
PANOVÁNÍ

JEHO C. K. APOSTOLSKÉHO VELIČENSTVA
CÍSAŘE A KRÁLE

DNE 2. PROSINCE 1888.

Uspořádali Václav Pok Poděbradský a Jan Schneider.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM J. OTTY.
1888.

ПАМАТНІ КНИГА

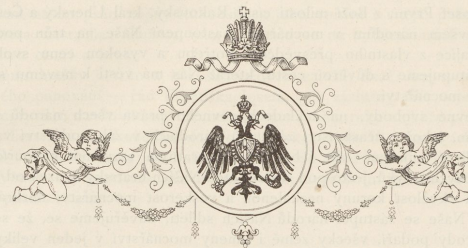
НА ОСЛАВУ ЈУБИЛЕА ЧТРИНАДЕТЕТОГО
ПАНОВАЊИ

ЦИСАРЕ А КРАЛЕ
FRANTIŠKA JOSEFA I.

Na velkém octli jsme se obratniku,
ruch státu o tom svědčí mohutný,
co kolos z řady dějin náčelníků
čítit bude říjnový den památný.

Jím jsme zas navráćeni sami sobě,
jím stará česká krev v nás zmlazena,
jím z mrtvých vstalo, co již tlelo v hrobě,
jím dávná mocí vína zhlazena!

»DVACÁTÝ ŘÍJEN 1860.« V. P. PODĚBRADSKÝ.

FRANTIŠEK JOSEF I.

I.

už, kterému jakožto původci slavně památného říjnového diplomu platí spis tento, jest Nejjasnější císař a král náš.

Bylo to v 12. roce panování vznešeného mocnáře našeho, když po mnoholetých trpkých zkušenostech, jakých zažili národové Rakouska jednak neblahými následky mnohých výstředností převratné doby roku 1848 a jednak obmezenou vládní soustavou, t. zv. Bachovskou, v jeho zápětí se dostavivší, jakož i neúspěchy na poli válečném, jež stihly brannou moc tohoto státu r. 1859 v Itálii, zatřpytla na chmurném obzoru národní samočinnosti a volnosti skvělá jitřenka lepšího života. Byl to diplom, vydaný 20. října r. 1860 císařem a králem Františkem Josefem I. Později o diplomu tom šíře promluvíme.

Letošního roku dospívá rok čtyřicátý, co na prestol předků svých zasedl panovník náš; proto záhodno jest, přikročiti k širšímu vylíčení života a působení Jeho.

František Josef I., císař Rakouský, král Uherský a Český atd., narodil se co nejstarší syn arciknížete Františka Karla a Žofie, rozené princezny Bavorské, dne 18. srpna 1830. Arcikněžna matka sama vedla za pomoci nejvyššího dvorního hraběte Bombellesa výchovu jeho, kteréž bylo úplně zařízeno, jak se sluší na budoucího vladaře, ačkoliv mladý princ až do roku 1848 pohyboval se málo ve kruzích vládních. V dubnu roku 1848 byl František Josef jmenován místodržícím království Českého, avšak úřadu tohoto nikdy nenastoupil.

Když císař Ferdinand, poslední korunovaný král Český, toho jména V., před maďarskými a vídeňskými revolucionáři v říjnu 1848 ujel do Olomouce, pomýšleno v kruzích dvorských již na odstoupení tohoto dobrotvivého mocnáře, který zdál se kruhům těm býti příliš mírným, tak že konečně přiveden jest

k tomu, že se 2. prosince 1848 poděkoval ve prospěch bratra svého, arciknížete Františka Karla, načež když i tento vlády se zřekl, dosedl na trůn syn jeho, nyní panující císař František Josef. Císař Ferdinand odebral se po té do Prahy, kdež až do své smrti (29. června 1875) stále sídlil měl a svou dobročinností a šlechetným a jemným srdcem lásky a oddaností všech Čechův sobě získal.

Manifést, vydaný novým mladistvým panovníkem při nastoupení trůnu, zněl v tato slova:

»My František Josef První, z Boží milosti císař Rakouský, král Uherský a Český atd., oznamujeme tímto co nejslavněji všem národům v mocnářství nastoupení Naše na trůn pode jménem František Josef První. — Uznávajíc z vlastního přesvědčení potřebu a vysokou cenu svobodných a času přiměřených zřízení, nastupujeme s důvěrou cestu, kteráž Nás má vésti k novému spasilnému utvoření i omlazení veškerého mocnářství.

Na základech pevné svobody, na základech rovného práva všech národů říše a rovnosti všech občanů před zákonem, jakož i účastenství zástupců národních v zákonodárstvív vzmůže se znova vlast ve staré velikosti, ale v omlazené síle, i bude nepodvrtným stavením v bouřích času, prostranným obydlím kmenů rozličných jazyků, ježto pod žezlem otců Našich bratrský svazek od mnoha století spojuje.

Jsouce odhodláni skvělost koruny nezkalenou a veškerost mocnářství nezkrácenou zachovati, ale hotoví jsouce, práva Naše se zástupci národů Našich sdíleti, důvěrujeme se, že se Nám s pomocí Boží a ve srozumění s národy podaří, všechny země i kmeny mocnářství v jeden veliký státní celek spojit.

Těžké zkoušky přišly na Nás; pokoj a pořádek v nejedné straně říše Naši jest porušen. V jedné části říše plane i nyní ještě válka občanská. Přípravy všechny jsou učiněny, aby se zákonu všude zase zjednala vážnost. Potlačení všelikeho povstání a navrácení vnitřního pokoje jsou první výminky ke šťastnému zduaru velkého díla ústavního. I očekáváme při tom s důvěrou, že všickni národové zástupci svými moudře a upřímně budou k tomu spolu působiti.

Důvěrujeme se ve zdravý smysl vždy věrných obyvatelův venkovských, kteří neposlednějším ustanoveními zákona, co se dotýče svazku poddanského a sprostění břemen gruntovních, vstoupili v plné požívání práv občanských.

Důvěrujeme ve věrné služebníky státní.

Do slavného vojska Našeho nadějeme se od starodávna zachovalé udatnosti, věrnosti a vytrvalosti. Toto bude nám, jako bylo Našim předchůdcům, sloupem trůnu, nepodvrtnou hradbou vlasti a svobodných zřízení.

Každá příležitost, odměnit zasluhu, ježto neznají žádného rozdílu stavu, bude nám vítána.

Národové rakouští! Vstupujeme na trůn otců Našich v čase vážném. Veliké jsou povinnosti, veliká odpovědnost, kterou prozřetelnost Božská vzkládá na Nás. Ochrana Boží bude s Nami.

Dáno v Našem královském hlavním městě Olomúci dne 2. prosince léta 1848.

FRANTIŠEK JOSEF.«

II.

Že novému panovníku při nastoupení trůnu nastaly veliké starosti a veliké práce, jest nade vše pochybnost. Vnitř říše bylo mnoho rovnati a pořádati, ale především bylo potřebí mír a pokoj na všech stranách zjednat. Ku přemožení všech obtíží a překážek bylo potřeba »sil sjednocených«, a císař František Josef pojal velmi dovedně a případně úkol svého panování, zvoliv si dne 12. února 1849 heslem svým: »Viribus unitis« (Spojenými silami).

V březnu 1849 vypovědělo Piemontsko příměří a chtělo válečně do Lombardska vtrhnouti. Avšak válečné tažení trvalo pouze pět dní; v bitvách u Mortary a Novary dne 21. a 23. března bylo vojsko sardinské staříkým hrdinou Radeckým úplně na hlavu poraženo. U Mortary zvláště se vyznamenal arcikníže Albrecht, jehožto divise útokem dobyla posic nepřátelských. Také u Novary stál řečený arcikníže vždy v nejprudším ohni. Bitva u Novary jest vůbec jedna z nejslavnějších, v jaké kdy vojsko rakouské síly své měřilo. »Každý voják byl hrdinou,« zněla zpráva Radeckého. Sardínští prchali v divém nepořádku; zničení celé armády sardinské zdálo se neodvratným — tu král sardinský Karel Albert složil korunu ve prospěch svého syna Viktora Emanuela, s nímž pak uzavřeno příměří, jež konečně vedlo k míru.

Udatnost rakouského vojska osvědčila se opět co nejskvěleji; zjednáni jí říši v jednom témdni mír. Roku 1850 povalen také nadobro odboj maďarský, k jehožto zkracení bylo potřebí přivolati na pomoc válečnou sílu Ruska.

Netoliko vojsko stalo se věrnou podporou trůnu, též v jednotlivých zemích řadili se četní vlastenci kolem něho a věnovali činnost svou znovuzřízení říše. Žel, že v předních řadách mužů těch stáli také mužové, pouze po panství bažící a k uvolnění lidu nepřilíhající. Takto nabyla zejména po vydání oktrovaného ústavy a rozpuštění říšské rady kroměřížské dne 4. března 1849 vrchu zpátečná soustava vládní, jejíž tvůrcem a představitelem byl jeden z předních rádců koruny, dr. Alexander baron Bach, jenžto roku 1848 také stál na barikádách vídeňských, ale později vrhl se úplně v náručí zpátečnictví. Není však úkolem našim psáti dějiny Rakouska a jeho vnitřní i vnější politiky, k čemuž by také poskytnutá nám prostora nestačila; dlužno nám obmeziti se na vylíčení událostí, jež především vztahují se k Jeho Veličenstvu císaři a králi.

Na odměnu mužův o trůn a říši zasloužilých založil císař dne 2. prosince 1849 — totiž v první výroční den svého panování — řád Františka Josefa, pak záslužný kříž vojenský a civilní.

V prosinci r. 1849 navštívil císař František Josef Prahu, roku nejbližšího pak vydal se na čtrnáctidenní cestu do Terstu a na třínedělní do Vorarlberska; roku 1851 navštívil dvakrát Itálii a cestoval po Haliči. Roku 1852 nadešly cesty do Itálie, do Uher, do Charvátska a do Berlína. Cestování po Uhrách trvalo 70 dní. Všudy byl panovník slavnostně uvítán a při svém návratu do sídelního města Vídně s nelehkou radostí pozdravován.

III.

Přetrpkých chvil — jako každý smrtelník — zažil také František Josef I. Jednou z nejtrpčích zajisté byla chvíle polední dne 18. února 1853, kdy jakýs šílenec odvážil se k vražednému útoku na vznešenou osobu mocnářovu. Uvedeného dne procházel se totiž císař v průvodu pobočníka hraběte O'Donnella o půl jedné hodiny v poledne na hradbách. Poblíže staré Korutanské brány mocnář stanuv naklonil se přes hradební zeď a pohlížel dolů do hradebního příkopu. V okamžiku tom přihnal se jakýs mladík a kuchyňským nožem, na způsob tulichu broušeným, zasadil panovníkovi ránu v zadní část hlavy. Bodnutí to, s největší proklostí učiněné, proniklo límeč vojenského kabátce »hulánky« a nákrčník, avšak odrazil se o přezku tohoto nasklátil do krku jen špičkou zhloubil asi 6 čárek. Hrabě O'Donnell vrhl se okamžitě na zákeřníka, kteréhož pak na zem povaleného kolem jdoucí statečný vídeňský měšťan Ettenreich držel mohutnou rukou tak dlouho, až se ho přispíšívší stráž zmocnila. Panovník, dosti silně krvácející, stíral si svým kapesním šátkem krev a ubíral se přímo do nejbližšího paláce arciknížete Albrechta, kde se mu prvního obvazu dostalo, načež ve dvorním povoze do hradu odejel. Tam, byv při vystupování sběhlým se obecenstvem nadšeně pozdravován, pronesl povýšeným hlasem k lidu slova: »Upokojte se, nic to není, sdílím jen osud se svými hodnými vojínky.«

Jakož veliké a obecné bylo zděšení nad touto hrůznou událostí, tak nezměrný byl rovněž i jásot, když mocnář dne 12. března opět poprvé v veřejnosti se objevil. Ze všech oken mávano šátky, v očích všech třpytily se slzy radosti a ze všech srdcí prýštilo se největší nadšení. V ulicích vídeňských tvořili měšťané dvojřadí, zdvýt císař sám projevil přání, že chce viděti se obklopena od svých měšťanů.

IV.

Roku 1853 zasnoubil se panovník náš s princeznou Eliškou, dcerou vévody bavorského Maxmiliána Josefa a vévodkyně Ludviky, dcery krále Maxmiliána. Spanilá snoubenka narozena je dne 24. prosince roku 1837; neobyčejná krása a mladistvá půvabnost její vše okouzila.

Roku nejbližšího, dne 24. dubna r. 1854 konány svatební obřady ve vídeňském dvorském chrámu Páně u Augustinů mezi 6. a 7. hodinou večerní. Město Vídeň oslavilo sňatek ten přeskvozním osvětlením dne 25., velkolepou národní slavností v Prátru dne 29. a konečně slavnostním tanečním plesem v redutních síních a v zimní jízdárně dne 30. dubna. Slavnost v Prátru poctili císařští novomanželé dvakráte svou návštěvou.

Císařský sňatek byl všudy podnětem ke skutkům ušlechtilým a dobročinným. V čele dobrodincův stáli císařští manželé sami. Císař daroval ve prospěch chudých sumu 200.000 zl. a císařovna ze svého jitřního daru svatebního výše 50.000 zl. Mnoho zasloužilých mužův bylo řady vyznamenána a roz-

sáhla amnestie panovníkova rozlila svou zář i na mnohé zbloudilé členy společnosti. Veškerým osobám, pro urážku Veličenstva a pro rušení veřejného pořádku odsouzeným, udělena milost a všeliké sem spadající soudní pře zastaveny.

Jako ve Vídni, oslaven císařský sňatek i ve všech jiných městech způsobem nejokázalejším. Zejména naše matička Praha, již nedlouho po sňatku Jj. VV. svou návštěvou pocítit ráčila, vynasnažila se, aby osvědčila svou lásku a oddanost k panujícímu rodu a ku vznešeným novomanželům. Dne 3. června r. 1854 o půl páté hod. odpolední přijeli císař a vznešená jeho choť do pražského nádraží v Hybernské ulici, uvnitř i vně slavnostně vyšperkovaného. U nádražního perronu uvítal starosta dr. Vaňka v čele městské rady Jj. VV. krátkou řečí. Před nádražím očekávali vznešené hosty hlavní zástupcové obecní a venkovští delegáti, pak městská jízda, v dvojřadí rozestavení. V Hybernské ulici byla zřízena mohutná brána z dvanácti sloupův koryntského slouhu, více než pět sáhů vysokých. V čele brány vypínalo se čtvero bujných ořův, řízených dvěma antickými vozky; ořové byli spřeženi ve vítězný vůz, v němžto se objevovaly postavy císařských manželů v římském oděvu, nad nimiž vznášel se genius s věncem. Hned za touto branou skvěl se palác hr. Karla Kinského v bohaté, vkusné, červeno- a modrobílě zdobě s erby všech zemí Rakouska a s dvěma velkými obrazy, představujícími zámek Possenhofen (letohrádek vévody bavorského Maximiliána, otce císařovny) a císařský letohrádek Schönbrunnský. U pražské brány zbudoval cech kovářský malebnou kovárnu v hustém, květinami a praporecí vyzdobeném loubí. V kovárně té, před níž stál celý cech s praporem cechovním a s četnou hudbou, ukulí čtyři tovaryšové při slavném vjezdu císařských manželů podkovu. Naproti kovárně zřídili zámečníci podobnou kovárnu, v kteréž při vjezdu zhotoven plník, ozdobený jmény Jj. VV. Kovárna ta byla umělým železným zábradlím ohrazena a množstvím pěkného zámečnického zboží vyzdobena; nad ní visel obrovský starobylý, dobře pozlacený klíč. Vůkol rozestaven celý cech s praporem. Před besedou vlastenecké společnosti hospodářské stálo asi 300 členů, v jejichž jménu kníže Jan Adolf Švarcenberk, vévoda Krumlovský, Jj. VV. oslovil a jim blahopřejnou adresu odevzdal. Císař pocítil knížete srdečným stisknutím ruky a přijal malé, avšak velekusné památky, společnosti věnované. Celá Kolovratská třída (Příkop) poskytovala překrásný pohled; mezi jinými vynikaly okrasami svými domy klenotníka Grohmana a továrníka Dormitzra, pak palác hraběte Alberta Nostice. Dekorace na domě Grohmannově každého překvapila svou původností a drahoceností, neboť v krásných ozdobách třeptaly se množství drahokamů.

Obchodníci zřídili na Václavském náměstí vysoký a pestře vyzdobený jehlanec, jehožto artistickým původcem byl profesor malířské akademie p. Haushofer. U tohoto jehlance přijal císař adresu obchodnictva z rukou představeného pražských obchodníků, p. Pleschnera.

Mezi Ovocnou ulicí a Novými alejemi (Ferdinandovou třídou) otvíral se půvabný pohled; bylto tam zbudováno vysoké lešení sládkův, vedle něhož čnely do výše dva vysoké jehlance, ze samých sudů zřízené; sud nejdolejší byl na 120 věder, na vrcholu pak bylo jedno vědro. V průčelí lešení byl nad bílým lvem český nápis, jadrný pozdrav sladovnícký: »Vám dej Bůh štěstí i nám!« Na lešení samém trůnil vynálezce ječmenového nápoje, brabantský král Gambrinus, mohutná to postava, zlatohlavem a nachem přeskvoště oděná; z červeného kápě nad lesklou korunou vznášel se veliký chochol ze zlatých ječmenových klasův. Vedle Gambrina stálo dvě slíčných panošů, z nichž jeden držel v ruce vkusný vysoký pohár a druhý ohromný královský meč a pozlacenou pavezou se znakem brabantským. Vůkol bylo malebně rozestaveno 25 sladovníckých chasníků v řemeslné robotě své, všickni ve vkusném staročeském kroji. Při tomto skupení císařští manželé poněkud déle s patrnou zálibou stáli. Mezi domy v Alejích vynikal nejvíce Šlikův palác, ozdobený četnými zemskými erby.

Od Šlikova paláce až ku klášteru Voršilek stálo 1400 havířů v parádním stejnokroji s praporečnický a hudebníky. Byli se sešli z Přibrami, Buštěhradu, Kladna, Brandýska i odjinud. U kláštera Voršilek stála překrásná, v slouhu románském provedená slavobrána, výborné to dílo pp. Ullmanna a Bělského, továrníky českými objednané. Pozornost znalců poutaly nejvíce malby Mánesovy a ohromný český lev, z pěti centův ryziho stříbra zdělaný od Václ. Levého. Císař vyslovil svou nejvyšší spokojenost nad tím velkolepým dílem a přijal z rukou továrníka p. Richtra, místopředsedy pražské obchodní komory, dvě příležitostné básně, českou a německou. Naproti tribuně, na potomním staveništi Národního divadla postavené, byla dle švýcarského způsobu zřízena budka tesařská, ve kteréž malebně sestaven byl cech tesařský v řemeslnickém oděvu s koženými zástěrami a lesklými sekýrami. Na nábrežích, nesčetným množstvím lidu naplněném, u Františkova pomníku byli členové konservatoře a malířské akademie umístěni na tribunách, dle nákrěšů profesora Gruebra v gotickém slouhu postavených. Tribunou hudebníkův zdobily sochy a poprsí sv. Cecilie, Mozarta, Bacha, Webra, Beethovena a jiných; na tribuně akademikův stály sochy a poprsí Dürera, Rafaela, Stanvizia, Michaela Angela, Titiana, Rubensa a j., pak erb dávného cechu malířského. Na konci nábreží postavili polytechnikové dle nákrěsu pp. Zacha a Skuňerského vysoký, u šlechticů

lém slouhu provedený oltář, na jehož vrchu vznášela se nad českým lvem a dvouhlavým orlem veliká socha Uměny. Dokud Jj. VV. jeli po nábrežích, hemžilo se na hladině Vltavské množství loděk, vlajícími paprpecími ozdobených. Nábreží samo bylo proměněno v stromořadí samých vysokých praporeč a po třech sestavených korouhvičkách barev českých, rakouských a bavorských.

U Karlova pomníku vitala universita; rector magnificus odevzdal tu jménem vysokých škol Karlo-Ferdinandových Jj. VV. adresu. Před studujícími vlála stará studentská korouhev, nešená hr. Chotkem z Chotkova a Vojnina; byl to týž prapor, pod kterým druhy studenti pražští ve francouzských válkách bojovali. Karlův most byl proměněn v libosad. Mezi kvítím byla skupení děvčat, bíle přistrojených, jedna část s červenými, druhá s modrými páskami a fábrory. Jedno děvče podalo císařovně na zlatém talíři vonnou kyticí z nejzácnejších květín. Na náměstí Malostranském všeobecně pochovaly docházely obelisk klempířský. Ostruhová ulice a úvoz ku královskému hradu byly podobně jako nábreží vyzdobeny, a nad nimi velkolepě vynikaly oba paláce knížete Švarcenberka, z jichž obě visely drahocenné koberece z červené hedvábné látky zlatem obroubené; ostatní palácův těch ozdoba záležela z květín a zelení, jakož i z modrobílých festonů. Palác arcibiskupský byl vkusně kvítím a prapore vykrášen, a nad jeho římsou stály velké barevné vásy s vysokými kyticemi. Na ozdobeném bytu kanovníka dra. V. M. Pešíny byl ze samých květín veliký nápis: »Bella gerant alii, tu felix Austria nube.« (Nechťsi jiní války vedou, ty, Austrie, šťastna jsi sňatkem.) I věže chrámu Svatovítského byly ověnceny zelení, vlály tam prapory a na prvním zábradlí vystavena byla poprsí Jejich Veličenstev.

Nesmírné množství lidu bylo shromážděno od nádraží až ku hradu královskému v místech, kudy slavný vjezd se pohyboval; ostatní části měst pražských byly v dobu tu takměř pusty. Po celou cestu, zavazňoval z tisícerych úst mocné a co nejsrdečnější jásavé vítání. Každý byl žádostiv spatřiti mladistvou panovnici po boku nejmilostivějšího císaře a krále našeho. Jako mocné kouzlo působila na obecenstvo laskavost a dobrosrdečnost, jakouž milostivá tvář vznešené paní té vyniká. Vůbec bylo uvítání Jj. VV. tak slavné, tak srdečné a tak dojemné, že sotva které město v Rakousku v tom ohledu nad staroslavnou Prahu vyniklo.

Na Hradčanech v královském hradě bylo uvítání Jj. VV. též velmi slavné. V prvním dvoře stáli c. k. úředníci v uniformách. Dole u hlavních schodů, kdež v řadách stáli c. k. jízdní dvorní četníci, uvítali Jj. VV. arciknížata Leopold a Josef, kardinál-arcibiskup kníže Švarcenberk, místopředsedci baron Mecséry a velitel armádního sboru hrabě Clam-Gallas, kteřížto pak doprovodili Jj. VV. nahoru do královských komnat, kde šlechta, vyšší duchovenstvo, generálové, štábní a vrchní důstojníci, jakož i c. k. úředníci byli shromážděni.

Večer byl slavnostní průvod s pochodněmi. Klementinum bylo zvoleno shromážděním. Súčasnělo se při tom 1400 havířů s kahanci. O deváté hodině hnul se průvod z Klementína a při hudbě městských ozbrojených sborů ubíral se po Karlovu mostu k Hradčanům. Akademický senát, obecní starší měst pražských, městská rada, magistrátní úředníci, obchodnictvo a řemeslnické pořádky ubírali se v průvodu tom u prostřed městských ostrostřelcův a granátníkův. Na hradě přednesli členové pražské konservatoře a Žofínské akademie slavnostní kantátu. — V neděli 4. června odebrali se Jj. VV. do Ploškovic k návštěvě Jj. VV. císaře a krále Ferdinanda a císařovny a královny Marie Anny.

Dne 5. června večer odbyván v jízdnárně Valdštejnského paláce slavný karoussel. Takového lesku a takové vkusnosti nebylo viděti při žádném z předešlých, vším právem vyhlášených karousselův šlechtických. Císař a král přítomen byl v hulánské uniformě a císařovna v nádherném bílém obleku. — Dne 7. června navštívili císařští novomanželé renaissanční letohrádek Ferdinanda I. v sadech Chotkových. Druhá návštěva Jj. VV. platila umělecké výstavě v Klementinu. Odpoledne pak uvítalo národní museum Jj. VV. v místnostech svých. Předseda společnosti musejní pan hrabě Kristián z Valdštejna dal vnitřek musejní budovy co nejvkusněji vyzdobiti. Nejprve navštívili císařští manželé mineralogické sbírky, načež se odebrali do velké síně, kde je bibliotekář Václav Hanka očekával. Na dlouhých tabulích byly vloženy nejstarší a nejzácnejší listiny, autografy, rukopisy a miniatury. Největší pozornost Jj. VV. poutaly na sebe neocenitelný poklad naší národní literatury, rukopis Královédvorský, a krásné malby starověkého mistra Zbyška z Trotiny. Po prohlédnutí mincí a medailí českých jakož i sbírky ptačtva a savectva prohlíželi si nejvyšší hosté s živým zájmem staré knihotisky, zejména kroniku Trojanskou, první české bible, práva zemská i městská atd. — Z musea odjeli Jj. VV. do ateliéru sochaře Emanuela Maxe, kdež pocítili pochvalou zejména veliký vzorec Maxovy sochy maršálka Radeckého. — Dne 8. června navštívili císařští manželé továrny pp. Poláka, Breitfelda a Eváňse, pak zemskou trestnici a konečně ústav hluchoněmých, kde řízením p. ředitele Frosta odbyvána krátká zkouška hluchoněmých chovanců k obzvláštní nejvyšší spokojenosti. — Téhož dne ještě odebrali se Jj. VV. do Děčína na zámek hraběte Františka Thuna z Hohen-

štejna, kam den předtím již přibyli králové saský a pruský se svými ministry baronem Manteufflem a pámem z Alvensleben. Dne 9. června přibyla do Děčína též královna saská se svými dvorními dámami.

Dne 10. června položili císař a král František Josef a nejjasnější jeho choť Eliška hlavní základní kámen k velikému chrámu slovanských apoštolů, ss. Cyrilla a Methoděje v Karlíně. Celý tento den slavil se v Karlíně jako veliký svátek. — Dne 11. června prohlíželi si císařští manželé znamenité památky chrámu sv. Vít; zvláštní pozornost věnovali veleslavné kapli sv. Václava, hrobům králů českých, kapli sv. Ludmily a stříbrnému oltáři sv. Jana Nepomuckého, konečně též kapitulnímu pokladu, v němž množství důležitých věcí historických a uměleckých se chová.

Dne 12. června opustil Jj. VV. s dvorem svým Prahu, učinivše různým ústavům lidumilným, jakož i chudým pražským velikých darův peněžitých.

V.

Dne 5. března 1855 oblaženi byli císařští manželé narozením arcikněžny Žofie; bohužel odňala nelitostná smrt dne 29. května 1857 císařským rodičům tuto nadějnou prvorozenku. — Dne 12. července 1856 opět se Jj. VV. narodila arcikněžna Gisela, kteráž od 20. dubna r. 1873 provádána jest za prince bavorského Leopolda.

Do roku 1856 spadají také obě cesty Korutanskem i Štyrskem (od 2—14. září) a Itálií, kdež prodlél panovník od 17. listopadu 1856 až do 12. března 1857. Tato italská cesta byla jednou z nej-pamatnějších. V zemích lombardsko-benátských nadešel neočekávaný, podivuhodný obrat ve veřejném mínění, a císařova cesta stala se slavnostním průvodem smíření a lásky. Císař zasypával obyvatelstvo díkymi milosti. Zabavené statky byly uprchlíkům opět vráceny, a dne 25. ledna 1857 prohlášena všem politickým provinilicům všeobecná amnestie. Nesmírný byl jásot, jakýž tento čin milosti vzbudil, zejména v Miláně. Tomuto hlavnímu městu dostalo se také ještě jiných císařských darů, dosahujících sumy až několika set tisíc zlatých.

Dne 3. května 1857 nastoupili Jj. VV. opět velikou cestu, a sice do Uher. Jako v Itálii setkali se i tu s nepřetržitou radou upřímného holdování. V Budíně vzbudila slova císařova, pronesená k vítající jej deputaci, nekonečný jásot. Znělat takto: »Těší mne, že mně bylo lze tentokráte opět sem přijíti, abych ukázal císařovně tuto krásnou vlast i abych také osobně se přesvědčil o stavu a potřebách svého milého Uherska. Ustavícenou snahou mojí bude, abych přispěl k obecnému blahu této země jakož i celé říše své a tím abych zabezpečil všeobecnou spokojenost svých věrných poddaných.« I v Uhrách prohlášena všeobecná amnestie a odsouzcením maďarským opět navráceny zabavené statky. Bohužel byla cesta úmrtím císařské prvorozenky, arcikněžny Žofie, přerušena; načež v srpnu zase panovník sám v další cestě pokračoval.

Dne 21. srpna 1858 narozen císařským manželům syn, jemuž na křtu dáno jméno Rudolf. Nevýslovný jásot zavládl po celé říši, když ve všech hlavních městech 101 rána dělová oznamovala narození korunního prince. Veškeré obyvatelstvo účastnilo se slavností, jež za příčinou této radostné události se odbyvaly. Rakouská říše jest dnes hrda na svého korunního prince, jenž vyvinul se v muže výtečného, nejznamenitější vlastností ducha i srdce nadaného.

VI.

Těžkých starostí přinesl mocnáři a celé říši zachmuřený obzor roku 1859. Snahy Sardinska, země italské od Rakouska na sebe přitáhnouti, jevily se čím dále tím mocnější. A když pak francouzský císař Napoleon se Sardinskem a s revoluční stranou v ostatní Itálii se spojil, propukla válka znova. Rozhodná bitva u Solferina dne 24. června 1859 dopadla pro voje rakouské nešťastně, jakkoliv válčily s udatností lvi. Císař František Josef sám pouštěl se v nejprudší dešt kulí, a postavil se v rozhodném okamžiku v čelo hraničářského praporu, k útoku postupujícího, dodával vojínům zmužilosti slovy: »Ku předu, junáci, i já mám starost o ženu a o děti!« Vojsko rakouské bojovalo v den ten tak udatně, že jeden z francouzských generálů projevil: »Ještě několik takových vítězství, a my se vrátíme bez vojska do Francie zpět!« Francouzové a Piemontané ztratili 20.000 a Rakušané 18.000 mužů.

Rakousko, ode všech opuštěno, musilo uzavřítí mír, k čemuž i Napoleon byl velice ochoten, neboť byl poznal velikou odhodlanost a udatnost branných sil Rakouska. Přes to, že po čas války osvědčila se vlastenecká obětovnost všeho obyvatelstva co nejskvěleji, pozbyla říše celé západní polovice království lombardsko-benátského, a vždy naléhavěji ozývala se potřeba, aby upuštěno bylo od posavadní absolutní soustavy vládní, kteráž odstranila i poslední zbytky svobod, jichžto se byli národové roku 1848 domohli. Válkou roku 1859 odhalila se chatrnost soustavy t. zv. Bachovské, národy nenáviděné. Proto vydal císař již 15. července roku 1859 k národním manifest, jímž opravy slibovány. Roku 1860 pak dne 20. října vydáním císařského diplomu obnoveno v celé říši opět zřízení konstituční.

Slavně památným diplomem tím počíná nová doba v politickém životě národův Rakousko obývajících, proto stáří zde v plném znění:

»My František Josef I. atd. atd. Když se byli Naši předkové slavně paměti z moudré pečlivosti starali, aby v Našem nejjasnějším domě jisté pravidlo posloupnosti zařízení bylo, došel pořad posloupnosti, od Jeho c. k. Apošt. Veličenstva, býv. císaře Karla VI., dne 19. dubna 1713 konečně platné a neodvolatelně ustanovený, svého uzavření v státním základním a rodovém zákoně, pod jménem pragmatické sankce známém, od zákonných stavů z Našich rozličných království a zemí přijatém a posud v platnosti jsoucím.

Na nepodvrátém právním základě ustanoveného pořadu posloupnosti jakož i nedílnosti a nerozlučitelnosti jednotlivých částí státu, srovnávající se s právy a svobodami svrchu dotčených království a zemí, vítězně odolala říše Rakouská, od té doby následkem smluv dle práv státu a národův uzavřených rozšířená a sesílená, doléhajícím na ni nebezpečenstvím a útokům, podporující se a nešena jsouc věrností, oddaností a udatností svých národů.

V zájmech Našeho rodu a Našich poddaných jest Naší povinností panovníckou, abychom konečné postavení Rakouského mocnářství zachovávali a za rukojemství poskytlí zejména a neobojetně nařízený stav právní a svorné působení společné. Tímto rukojemstvím mohou v úplné míře býti jen taková zařízení a takový stav právní, jež stejně vyhovují dějepisnému vědomí právnímu, nynější rozmanitosti Našich království a zemí a požadavkům jejich nerozdílného a nerozlučitého, silného svazku.

Měli jsme zřetel k tomu, že se živly společných zřízení organických a svorného působení společného rozšířily a sesílily v Našem mocnářství stejnou oprávněností Našich poddaných před zákonem, pojištěním svobodného vykonávání všech vyznání náboženských, přístupností ku všem úřadům, nezávislou ani na stavu ani na rodu, všeobecnou stejnou povinností brannou a poplatností, vesměs všem příslušcím, zrušením raboty a konečně zrušením čary mezinárodní; uvážili jsme dále, že dle soustředění státní moci ve všech zemích pevniny Evropské pro bezpečnost Našeho mocnářství a pro blaho jednotlivých jeho zemí nevyhnutelně potřebné jest společné vyřizování nejvyšších úkolů státních: následkem toho, abychom vyrovnali bývalé rozdílnosti mezi Našimi královstvími a zeměmi a abychom Našim poddaným vhodně upraveného účastenství udělili v zákonodárství a správě, uznali jsme za dobré, nařídit na základě pragmatické sankce a z moci Naší svrchované za stálý, neodvolatelný základní zákon státní, jenž by Nám samým jakož i Našim zákonným následníkům u vládě byl vodítkem, následující:

I. Právo, zákony dávatí, je měniti a rušiti, bude od Nás a Našich následníků vykonáváno jen se společným působením zákonně shromážděných zemských sněmů neb dle případnosti společným působením říšské rady, do které zemské sněmy posílají mají počet členů, jaký My ustanovíme.

II. Na příště mají se v říšské radě a s říšskou radou vyjednávati a zároveň se společným působením jejím ústavně vyřizovati všechny předměty zákonodárství, které se vztahují k právům, povinnostem a zájmům, pro všechna Naše království a všechny země Naše společným, jmenovitě zákonodárství o mincovnictví, peněžnictví a úvěrnictví, o záležitostech cla a obchodu; dále o základních pravidlech v záležitostech banku cedulního; zákonodárství o základních pravidlech při poštách, telegrafech a železnicích; o způsobu i sporádání povinnosti k vojenské službě; dále se má, jen když říšská rada s tím souhlasiti bude, nařizovati zavádění nových daní a ukládání platů, pak zvyšování zavedených již daní a položení pohledávek, obzvláště zvyšování ceny soli a vypisování nových výpůjček dle Našeho rozhodnutí, daného 17. července 1860; dále pak má se jen s přivolením říšské rady nařizovati převádění hotových státních dluhů a dávání v zástavu, přeměňování neb uvádění v závadnost nemovitého jmění státního; konečně mají se se společným působením říšské rady zkoumati a stanoviti rozpočty státních výdání na příští rok, jakož i zkoumati konečné účty státní a výsledky ročního hospodaření s financemi.

III. Všecky ostatní předměty zákonodárství, které v předcházejících punktech nejsou obsaženy, vyřídí se ústavně na sněmě a se sněmem, jehož se týče, a sice: v královstvích a zemích k Uherské

koruně příslušných ve smyslu jich dřívějších ústav, v ostatních královstvích a zemích ve smyslu a podle jich zemských řádů.

Poněvadž však, vyjímajíc země uherské koruny, i takové předměty zákonodárství, které výhradně veškeré říšské radě nepřísluší, po dlouhá léta v Našich ostatních zemích stejně se vyřizovaly a rozhodovaly, tož Sobě vyhražujeme takové předměty vyřizovati s ústavním spolupůsobením říšské rady a s přivoláním říšských radů těchto zemí.

Také ony předměty, jež nejsou příslušnosti říšské rady vyhrazeny, mohou se společně vyřizovati, když si toho zemský sněm, jehož se týče, přeje, nebo když to navrhuje.

IV. Tento císařský diplom má se neprodleně do zemských archivů Našich království a zemí schovati a časem svým do zemských zákonů v hodnověrném textu a v zemském jazyku vložit. Naši následníci mají tento diplom hned při nastoupení na trůn tímž způsobem Svým císařským podpisem opatřiti a vydati jednotlivým královstvím a zemím, kde v zemských archívech vložen jest.

Čemuž na svědomí jsme Svůj podpis připojili, pečet Naši císařskou přitisknouti dali a uschovati tohoto diplomu v Našem rodovém, dvorním a státním archivu nařídili.

Jenž se stalo ve Vídni, v hlavním a sídelním městě Našem, 20. října léta Páně 1860, Naši vlády dvanáctého.

FRANTIŠEK JOSEF. *

VII.

Od zásad říjnového diplomu podstatně uchýlila se nová ústava oktroyovaná, vydaná dne 26. února roku 1861, za jejíhož tvůrce všeobecně pokládán ministr rytíř Schmerling, někdejší roku 1848 president německého sněmu ve Frankfurtě. Ještě větší uchýlení stalo se po nešťastné válce s Pruskem roku 1866 tak zvaným vyrovnáním s Uhry a ústavou prosincovou roku 1867 i některými pozdějšími změnami v ní. Nicméně výše uvedeny diplom říjnový zůstal východištěm ve snahách národův o nové svobodné zřízení mocnářství Rakouského na jeho přirozených základech.

Jasným bodem t. zv. «Prosincovky» z roku 1867 zejména pro národy slovanské, říši tuto obývající, jest §. 19., všem národům t. zv. Předlitavská volný rozvoj národnosti a řeči zabezpečující, jenž zní: «Všichni národové v státě mají rovné právo, a každý národ má neporušitelné právo chovati a vzdělávati národnost a řeč svou. Rovné právo všech v zemi obvyklých řečí ve škole, v úřadě a v životě veřejném od státu se uznává. V zemích, v kterýchž bydlí několik národů, zřízena budež veřejná učiliště tímž způsobem, aby se každému národu dostalo náležitých prostředků, vzdělávati se ve své řeči, aniž by byl kdo nucen učiti se druhému jazyku zemskému.» Tento v jádru svém zajisté dobrý základní článek ústavní není však posud zvláštním podrobným zákonem výkonným proveden a ve praxi uveden.

Po nešťastné válce s Pruskem roku 1866 a po rovněž nepříznivé válce v Itálii (v níž pozbylo Rakousko též zbylé ještě části Lombardska-Benátska) dne 8. června 1867 byl císař slavně za krále Uherského korunován.

Do téhož roku 1867 spadá návštěva světové výstavy v Paříži, kde rytířská postava císaře a krále Františka Josefa Francouzou okouzila.

Dne 22. dubna 1868 narodila se císařským manželům v Budíně dcera, arcikněžna Marie Valerie, kteráž událost všude, zejména ale v Uhrách radostí nemalou způsobila.

Roku 1869 navštívil císař na své cestě na Východ, ku slavnému otevření průplavu Suezského podniknuté, také Caírhrad, Athény a Jerusalem, kamž dne 9. listopadu konal slavnostním způsobem vjezd.

VIII.

Pro království České zvláště památným zůstane rok 1871. Vydal císař a král náš po mnoholetém, zejména na našem českém politickém obzoru hned jasna a hned zase chmur se střídání, sněmu království Českého dne 12. září 1871 královské posláni, kterýmž Jeho Veličenstvo způsobem krále i koruny České plnou měrou důstojným prohlásil, že rád uznává státní právo této koruny a nabízí svou přísahu na potvrzení jeho obnovení.

Toto královské posláni, jimž dne 14. září 1871 sněm český byl zahájen a jež ve všech myslích českých vzbudilo nelicnou radost a oživilo naděje ode dávna kojené, znělo takto:

«Sněmu Našeho království Českého!

Když jsme patentem Naším, daným dne 30. července 1870, sněmy království a zemí Našich do míst ku shromáždění jich zákonem ustanovených svolávali, pohnuli Nás k tomu nejvíce přiběhové veledůležití, jichž dějištěm Evropa se stala, a k jejich ukončení a dalekosáhlým účinkům všecken Náš zřetel byl obrácen. Pod ochranou Boží podařilo se Nám naproti této bouřlivým událostem zachovati říši Naši pokoj blahodárný, i můžeme nyní opět s myslí úplně uspokojenou oddávati se pracím, jimiž by říše uvnitř se upevnila.

Jest žádost Naše, aby nejprve svazky Našeho království Českého s veškerou říší, jichž revisi jsme reskriptem Naším, daným dne 25. srpna 1870, slíbili, způsobem všestranně spravedlivým a uspokojivým konečně se uspořádaly. Majíce v paměti státoprávní postavení koruny České a jsouce Sobě povědomi slávy a moci, kteréž tato koruna Nám a předkům Naším propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neoblomné věrnosti, s kterou obyvateľstvo země České v každé době trůn Náš podporovalo, ustanovíme rádi práva tohoto království a jsme hotovi, toto uznání přísahou Naši korunovační obnoviti.

Avšak my nemůžeme se s druhé strany vytáhnouti ze slavných závazků, ve které jsme naproti Naším jiným královstvím a zemím vešli diplomem Naším, daným dne 20. října 1860, základními zákony státními, vydanými dne 26. února 1861 a dne 21. prosince 1867, a přísahou korunovační, vykonanou Našemu království Uherskému.

S uspokojením tedy u vědomost běfeme ochotnost, v nejpoučenějších addressách sněmu Našeho království Českého, jichž datum 14. září a 5. října 1870, vyslovenou, uvésti práva, k nimž tato země se táhne, ve srovnalost s tím, čeho vyhledává mocnost říše, a s právy jiných království a zemí.

Vyzýváme tedy sněm, aby s touto myslí práci započal, aby mírně a smířlivě vzal v poradu, kterak by státoprávní poměry Našeho království Českého, jak toho čas žádá, se uspořádaly, a aby učinil, bychom bez porušení práv jiných Našich království a zemí ukončiti mohli spor ústavní, kterýž, kdyby dále ještě trval, blaho Našich věrných národů v nemalé nebezpečení by uvedl.

Jakož pak jsme Naši vládě dále uložili, aby sněmu předložila nový řád volení do sněmu, připomenutý již v reskriptě Našem, daném dne 26. září 1870, a v zákoně pro ochranu obojí národnosti v zemi, vzkazujeme sněmu milostivě Naše císařské a královské pozdravení.

Dáno ve Vídni dne 12. září 1871.

FRANTIŠEK JOSEF. *

IX.

Veliká světová výstava ve Vídni roku 1873 přiměla téměř všechna evropská knížata a také šaha perského k návštěvě panovníka našeho. Cář ruský Alexander, německý císař Vilém, sultán Abdul Aziz, král italský Viktor Emanuel a j. přibýli do Vídně co hosté a požívali nejštědřejšího pohostinství císaře Františka Josefa. Byla to bez odporu největší výstava, jakou kdy svět viděl; výstava pařížská r. 1878 zůstala daleko za vídeňskou. Skvělost výstavy té předstihla však daleko oslava 25letého panování Jeho Veličenstva dne 2. prosince 1873. Bylat to srdečná a tklivá slavnost rodinná, konaná 36 mil. obyvatelův celé říše. Zvláště dojímavým a povznášejícím bylo přijetí císařem zástupcův vojska ve Vídni. Všichni princové císařského domu, také korunní princ Rudolf, a všichni generálové se dostavili. Polní maršálek arcikníže Albrecht měl k císaři jménem vojska blahopřejnou řeč. Hlasem pohnutým děkoval panovník vítěznému válečníkovi, jenžto dnes stojí v čele, armádě, námofnictvu a zemské obraně. «S pocitem žalným a s vděčností vzpomínám,» pravil, «těch, již byli druhy proslavenými vůdci mého vojska v mnohých bitvách, jakož i těch, kteří svůj život zasvětili zduhu jeho. Vzpomínám nezapomenutelného admirála, jenž loďstvo mé vedl k vítězství a slávě, jakož i těch četných tisíců vojáků, kteří na poli cti život svůj obětovali. Chovám pevnou víru, že branná síla říše i napříště bude nejpevnější oporou trůnu a vlasti, že zůstane skalou, o kterouž v bouři vlny se roztříští, a že tutéž lásku a věrnost, jakouž mně vždy prokazovala, zasvěti i synu mému.» Při dotknutí se jeho syna udušena slzami slova císařova. Hluboce dojata a nadšeno propuklo shromáždění v hromné provolávání slávy, načež císař ukončil oslovení své přáním, z hloubi srdce pocházejícím: «Bůh zheňej a ochrany poskytuj mým vojům, Bůh připevňuj vítězství k jich praporům!»

K stále paměti na tento den založil císař válečnou medaili, jež udělena všem, kdož za jeho panování účastnili se některého válečného tažení.

V letech následujících podniknuto opět několik větších cest. Zmíníme se jen o velké, nad míru namáhavé cestě po Dalmatsku v dubnu a květnu r. 1875, kteráž byla spojena s návštěvou krále Viktora Emanuela v Benátkách. Dalmatsko jest drsná pohorská země, kde na velkém díle jen koňmo lze cestovati po skalních stezkách, často velice nebezpečných. Cestovní obtíž jsou ještě zvýšeny nepřívětivou pověrností a primitivními poměry v odlehlých místech. Nejednou musil mocnár s družinou svou při otevřeném ohni se sušiti a hráti, a v jednom místě byla světnička, kde dvorní tabule odbývána, tak malá, že bylo potřeba jí dlovnití oknem podávati.

Jeden z účastníků cesty té, prof. Coglievina, napsal o panovníku našem tato pozoruhodná slova: »Mnohým — ovšem těm, kdož nebyli očitymi toho svědky — bude zdáti se nemožným, že by muž, byt byl síly ještě statnější a vytrvalosti ještě železnější, byl s to nejen snést, ale také vykonati, co Jeho Veličenstvo za svého pobytu v zemích tak rozsáhlých vykonal, aniž by byl jevil dost malé umdlenosti nebo netrpělivosti, alež prokazoval ke každému největší přívětivost a vlídnost. Přehlédneme-li ta četná města, městy a dědiny, jež počtl J. V. svou návštěvou, uvážíme-li ta sterá oslovení, kterými byl vítán a k nimž mu bylo přiměřeně odpovídati, máme-li na mysli ty steré kostely, úřady, ústavy, školy, starožitné pomníky a památky, vězení, pevnosti a kasárny, jež císař ohlédal, vezmeme-li v úvahu, že lodmo, vozmo, koňmo, pěšky, po moři, po řekách, po horách, rovinách a údolích urazil více než 1200 mil, a při tom že mu bylo v každém místě přijímati různá zastupitelstva, dávatí slyšení, přítomnu býti všelikým slavnostem, přehlížení vojsko, a k tomu všemu že ještě vyřizoval běžné státní záležitosti: tuť se budeme udíveně tázati, jak to vše bylo možno. Odpověď k tomu shledáváme ve zvyklostech panovníkových. Východ slunce zastihne mocnáře již při práci; dešť, bouře a jiné nepohody nestálého počasí nezdržují ho na cestě nikdy od plnění povinnosti jeho povolání. Nenávidí choulostivost věnuje potřebám životním jen času nezbytného. Ale i síla nejmohutnější umdla by všelikým tím namáháním, kdyby nebyla, jako u Jeho Veličenstva, oživována a udržována myšlenkou celou říši obsáhající: šlechtným a vznešeným citem odpovědnosti, jež sloučena jest s nejvyšším jeho postavením. Náš císař nemusí zajisté nikdy s císařem Titem zvolati: »Ztratil jsem den«, neboť neztrácí marně ani minuty. Takovoto účinnosti dlužno v skutku se obdivovati a jí vzorem sobě voliti.«

Když před desíti lety v zápětí rusko-turecké války nadešlo částečné rozrušení Turecka, a když zvláštní sjezd zástupců velmocí jal se pořádati východní záležitosti, vznesly velmocí jednoblaše a se svolením sultánovým na Rakousko úkol, aby Bosnu a Hercegovinu obsadilo a v zemích těch pořádek učinilo. Dne 29. července 1878 vtáhlo rakouské vojsko pod velením polního podmaršálka Filippoviče do Bosny. Povstalci, tureckou vládou podněcováni, kladli ozbrojený odpor. Četnou řadou vítězství prorazilo si však vojsko rakouské cestu až k Sarajevu a dobylo tohoto hlavního města Bosny dne 19. srpna. Boje v Bosně náležejí k nejskvělejšim činům našich vojáků, kteréž si jimi zjednaly obecného obdivu. Bylot jim zápasiti netoliko s divokým, ukrutným nepřitelem, ale také s nesmírnými překážkami, jakéž jim příroda v této drsné zemi pohorské na odpor stavěla.

Dne 24. dubna 1879 dospělo čtvrtstoletí, co panovník Rakouska-Uherska, král český František Josef I. vešel v posvátný manželský svazek s uslechtilou dcerou Bavorska, Eliškou. Co nás Čechův se týče, oslavili jsme toto císařské manželské jubileum v dobrém vědomí, že Rakousko — v němžto koruna Česká jest neocenitelnou perlou, vládařem samým při mnohých příležitostech za takovou uznanou — jest posud, co ústavnosti se týče, v době přechodní, že málo říší je na světě, kde požadavky a důležitosti národů často nejen se křížují, ale i mnohdy příkré proti sobě se staví, jako zde.

V předvečer slavnosti uspořádala královská Praha velkolepé osvětlení města. Za účelem tím dala obec pražská svým nákladem postaviti rozličné velké a malé plynové dekorace. Již od 21. dubna přijímal císař ve vídeňském hradu deputace různých měst a korporací, z celé říše do Vídně přibývajících. Dne 22. dubna bylo mimo jiné přijato zastupitelstvo města Prahy, jež vedením starosty pana Emiliána Skramlíka podalo přeskvostnou adresu a též ústně projevilo blahopřání, jež zodpověděl císař těmito českými slovy: »Blahopřání, které Mi k výroční slavnosti Mého manželského sňatku přinášíte, jest Mi novým, potěšitelným rukojemstvím věrné oddanosti, kterou Moje královské zemské hlavní město Praha

Mně a Mému dvoru povždy zachovala a v každé vážné době osvědčila.« V týž den přijat byl zemský výbor království Českého, jenžto jménem země České podal též skvostnou holdovací adresu. V blahopřejné adrese města Prahy psáno jest mimo jiné: »Čtvrt století minulo od slavného a věčně pamatného dne, kdež dvě srdcí, Bohem sobě souzených, spojeno bylo v jednotu nerozlučnou za jásetu millionů, jižto na posvátném svazku tom zakládali nejdůležitější naděje své i potomstva svého. Drahá jest řada důkazů otcovské přízně, kterými zvláště město naše od Vašeho Veličenstva za minulých pětkrát pěti let obradováno bylo. My všichni vznášíme dnes nejvšejší modlitbu k Pánu zástupčím, aby bylo Vašemu Veličenstvu požráno, dočkati se ještě dlouhých a dlouhých let oblažených nezkaleným blahem nejvyšší rodiny, jakož stále vzrůstajícím zdarem národů pod žezlem Vašeho Veličenstva spojených.«

V slavnostní den udělil císař četným osobám odsouzeným pro různé přestupky, přečiny a zločiny milost. Ve Vídni byl korunou všech slavností, v celé říši pořádaných, zvláštní průvod, upravený dle návrhů proslulého malíře Hanuše Makarta.

Na uznání všech projevů lásky a věrnosti národů k trůnu a panovníkovi poslal císař a král ministru hraběti Taafiemu dne 27. dubna nejvyšší vlastnoruční list tohoto znění: »V průběhu Svého více než 30letého panování sdílel jsem se Svými národy mimo mnohé trudné chvíle také mnohých dob velmi radostných; ale čistější, vroucnější radost mohla se mi asi sotva připravit než za dnů právě minulých. Radost tu způsobila Mi láska národů. Hluboce dojatými cítíme se Já a císařovna těmito dobrovolnými projevy upřímné lásky a věrné oddanosti. Od jednotlivců a jednot, obcí a úřadů, od zástupců všech zemí a ze všech stavů a vrstev obyvatelstva byly Nám nejtěplejší důkazy upřímné radosti a nejsrdcečnejší blahopřání projevovány. Jsem hrdým a šťastným zároveň, že mohu národy, říši tuto obývající, pokládati za Svou velkou rodinu, v jejížto Nás dnes obklopujících znameních lásky spatřujeme také účinek onoho nebeského požehnání, za něž jsme před 25 lety při oltáři pro Náš manželský sňatek vřele prosby vznášeli a jehož se od milosti boží pro Naše štěstí rodinné, pro Naše milované děti, jakož i pro blaho vlasti také nadále nadějeme. Hlučné slavnosti pominuly, ale věčnější upomínka na tyto dny nikdy nevymizí ze srdcí našich. Jen malému počtu osob z tolika millionů mohli jsme ústně dík svůj vysloviti; prohláste to tedy všude, že všem, ano všem nejvšeleji děkujeme.« —

My můžeme k tomu jen připojiti přání:

Kež postoupí stříbro této doby
v ryzí zlato svatby požehnané,
plné milosti a prázdné zloby!

Dne 7. října 1879 bylo zahájeno nové období říšské rady, do kteréž se tentokrát i Čechové dostavili, ovšem s ohrazením, že tak činí bez újmy práv a samostatnosti koruny České. Podobné vyjádření podali také členové historické šlechty české, kteří vstoupili do panské sněmovny. V trůnní řeči, kterou Jeho Veličenstvo dne 9. října říšskou radu zahájil, učiněna zmínka o dostavení se Čechův do parlamentu a o jich ohrazení.

Na počátku června 1880 zavítal J. V. do Prahy k několikadennímu pobytu a byl slavně uvítán. Ačkoliv se strany úřední se prohlašovalo, že účelem cesty císařovy jest inspekce vojenská, přece obdrželo vrch mínění, že císař cestuje do Čech z příčin politických. Ze všech odpovědí císařových na oslovení četných deputací bylo zřejmo, že úplně se srovnává se smířlivou politikou ministra Taafieho.

Roku 1881 před velkonočními svátky rozřešena konečně otázka o české universitě v Praze v ten způsob, že nynější universita císařským rozhodnutím z dne 11. dubna se rozdělila ve dvě, totiž v českou a německou. Týmž císařským rozhodnutím ustanoveno, že počátkem školního roku 1881 mají vstoupiti v život dvě fakulty, právnická a filosofická.

Dne 10. května 1881 slavil korunní princ Rudolf ve Vídni sňatek s belgickou princeznou Štěpánkou. Sňatek jejich byl provázen blahopřáním všech národů rakouských. Na počátku června zavítali korunní manželé do Prahy, kteráž je co nejsrdcečnejši a nejslavněji uvítala. Dne 11. června byl korunní princ, jenž pak se vznešenou chotí na delší dobu v pražském hradě se usídlil, přítomem otevření českého Národního divadla, kteréž pak dva měsíce na to, totiž dne 12. srpna 1881, z trestuhodné neopatrnosti shořelo. Na opětné zbudování naší »krásné kapličky« ráčil také císař a král náš značnou peněžní sumou přispěti.

Od počátku léta 1881 proskakovala veřejnými listy zpráva, že si italský král přeje sejít se s císařem rakouským. Zpráva tato, byvši několikráte za nepodstatnou prohlášena, stala se konečně přece skutkem. Dne 27. října zavítal král Humbert s královnou do Vídně na návštěvu císaře Františka Josefa. Že měla návštěva tato příčinu politickou, a že Itálie při zápletkách na Východě chtěla sblížení se nabytí spolkem císařským opory proti mocnostem západním, hlavně proti Francii, jest mimo vši pochybnost.

Dne 15. září 1884 zavítal císař a král náš s německým císařem Vilémem do Skierněwic u Varšavy, v jejímž okolí se konala velká vojenská cvičení za přítomnosti cíře, cířové a následníka trůnu ruského. Mocnářové ruský, rakouský a německý provázeni byli ministry zahraničních záležitostí, kterážto okolnost svědčí, že se konaly důležité porady politické; dle všeho zdá se pravdě podobno, že se jednalo o společné obraně proti hnutí socialistickému a nihilistickému. O schůzi této pronesl se panovník náš, že mu poskytlá žádané příležitosti, aby obnovil své srdečné poměry také k ruskému císařskému dvoru, a že schůze tato jest důkazem úplné shody všech tří panovníků a jich vlád, aby udrželi a zabezpečili základy míru a pokoje, nezbytně potřebné ku blahu jejich národů.

Dne 22. dubna 1885 ukončeno šestileté období říšské rady trůnní řečí. — V srpnu toho roku pozdravil, jako obyčejně, císař rakouský císaře německého v Gastýně, kamž tento do lázní zavítal. — Dne 25. a 26. srpna konala se v Kroměříži schůze císaře rakouského s cířem ruským, již se účastnili obě císařovny, nástupcové trůnu obou říší a ministři zahraničních záležitostí. Spřátelení a dohodnutí se obou panovníků osvědčilo blahodárný účinek svůj za nedlouho při povstání bulharském a ve válce Bulharska se Srbskem.

Roku 1886 císařského schválení došel zákon o zemské hotovosti čili domobraně, kterýž hluboko zasahuje v rodinné poměry veškerého obyvatelstva.

Téhož roku byla opět schůze mocnáře našeho s císařem německým v Gastýně, což bylo nejpatrnějším důkazem dobré shody mezi oběma mocnostmi.

XIII.

„Jiné doby, jiné způsoby,“ dí staré přísloví. Člověk má jiná přání a jiné potřeby, když jest mlad, a jiné, když je star. Jako každý jednotlivec prodává svůj věk národy a státy dobu dětství, jinošství a mužství. Přechody z jednoho rozvojového stupně k druhému uskutečňují se zřídka kdy v plném klidu.

Tak děje se i v Rakousku. Před rokem 1848 byly zde ve všem poměry dětsky dobromyslné, lidé byli spokojeni, jen když měli s dostatek jídla a pití; mnozí i nyní ještě touží po dobách těch zapominajíc, že i tenkrát švihán byl lid zlou metlou, jež spletena byla z roboty, desátku a nadutých pánů Franců. — Konečně se občanstvo přísné dětské kázně nasytilo a toužilo po samostatnosti.

Těžký úkol vložila Prozřetelnost na hlavu císaře a krále Františka Josefa, totiž aby národy Rakouska v této přechodní době spravoval, je před ukvapenostmi chránil a klidný rozvoj zabezpečil.

Úkolu tomu panovník náš šťastně a v duchu pokroku dostal s otcovskou láskou a dobrotivostí, kteráž odpouští a zapomíná na to, co minulo.

Porovnáme-li nynější poměry Rakouska s poměry za vlád absolutistických, pochopíme, jak veliké práce to stálo, aby Rakousko učiněno bylo takovým, jakým jest.

Počneme se soudní správou. Právo jest základem každého státu, a potřeba teprve širě vykládati, jak velmi na tom záleží, aby soudcové byli skutečně muži »spravedlivými«, nestrannými.

Jak to bylo dříve? Soudní správa sloučena byla s velkostatkem; kdo nějaké panství zdědil nebo koupil, stal se také páнем soudu nad poddanými rolníky. Obyčejně ustanovil práv znalého správce čili »justiciára«, který měl býti soudem. Nedivno tudíž, jak tenkrát právo v bezpráví se obracelo. Mnohý správce nebo vrchní přímhouřil obě oči, když obžalovaný dříve nežli přišel do úřadovny, zůstavil v kuchyni plný koš. Běda tomu, kdo s panem justiciářem se zneprátelil! A jak zdlouhavé a nákladné bylo soudní řízení — ač i za dob našich process čili vedení pře není žádnou lacinou zábavou — jak zle bylo zabezpečeno vlastnictví!

Císař František Josef učinil těmto zvráceným poměrům konec. Především zjednána platnost zásad, že jenom císařovým jménem smí se konati právo. Soudci jsou nyní jenom císařem jmenováni, důkladně vzděláni, nezávislí a nestranní mužové. »Rovné právo všem!« stalo se dnes obecným heslem. I nejprostitší, nejchudší muž dojde práva.

V řízení trestním uvedeno ve skutek ústní a veřejné řízení. Dříve býval obžalovaný vyslýchán při zavřených dveřích, tak že mnohý nevinný padl tomuto tajnostkářství za obět.

Ano, ještě více; aby i v takových případech, kde vina nebo nevína může býti pochybna, mohlo spravedlnosti býti učiněno zadost, byly uvedeny v život soudy porotní. Dvanácte statečných, neuhonných občanů vyřkne úsudek, když jim bylo vše vylíčeno, co mluví ve prospěch obžalovaného nebo proti němu. Jednají výhradně dle svého přesvědčení.

Také o to bylo postaráno, aby spravedlnost co možná nejrychleji a s malými okolky byla konána. V příčině té veslo ve skutek laciné řízení bagatelní a upomínací. O jiné nápravy soudní správy se ještě jedná, zejména také o změnu řízení v občanských věcech sporných.

Počet zákonů, soudní správy se týkajících, jest nad míru velký; jejich sdělení Jeho Veličenstvo, jakož má v obyčejí, sám se účastnil, povolav dříve nejlepší a nejučenější odborníky k jich vypracování.

Velikou péčí věnoval J. V. vojsku, kteréž pro panovníka a jednotu říše se bylo obětovalo a proto také zvláštní péče hodným se prokázalo. Již dne 5. prosince 1848 vydán nový zákon o vojenském odvodu, kterým zjednána rovnost ve službě vojenské. Pro pozůstalé po vojících v boji padlých jakož i pro vysloužilce pečováno zvláštními zákony. Úplná rovnost v čestné povinnosti ku chránění země způsobena branným zákonem z roku 1868. Každý státní občan jest povinen, své vlastní hájiti.

Ve vyučování nadešel úplný převrat; především dotkl se universit, kde svoboda učení se a vyučování byla ve skutek uvedena. »Pěstování pravé vědy a ryzkých povah« staveno za účel vysokému učení.

Nový druh škol, jež císař v život povolal, jsou reálky a školy průmyslové. Vyučování průmyslové bylo dříve úplně zanedbáno. Na čtyřtřídních hlavních školách nemohlo o vzdělání pro praktický průmyslový život býti ani řeči.

K nejkrásnějším činům Jeho Veličenstva náležejí zákony, týkající se školy obecné. Byl dávno již císař prohlásil, že jen dobrým, obecným vzděláním mravy a povaha lidu mohou býti ušlechťeny. Za účelem tím bylo mnohé překážky odstraniti. Dvě strany stály v ohledu tom proti sobě: jedna chtěla posavadní poměry školské podržeti, druhá se domnívala, že jednostranné nabývání vědomostí a zběhlosti dostačí a že vychovavacího vlivu náboženského možno úplně postrádati. Panovník dovedl mezi oběma těmi náhledy učiniti dohodnutí a poskytl možnost k rozluštění dvojí úlohy, totiž: vzdělávati ducha a srdce mládeže. Učitelům dostalo se lepšího postavení hmotného a pro jich vzdělání zřízeny zvláštní ústavy.

Přes to, že práva a podstatná práva církve katolické těší se úplné ochraně císaře a krále našeho, jež dobře ví, co církvi a co národům patří, osvědčil mocnář nejkrásnějším snašením a nestrannost, nad stranickými spory stojící, tím, že protestantům a israelitům plnou svobodu u víře zaručil a všeliké rozdíly v pozívání občanských a politických práv zrušil.

Potřebám polního hospodářství a stavu selského věnoval císař velikou pozornost a činnost. R. 1848 za panování Ferdinanda Dobrotivého stalo se rolnictvo zcela svobodným pánem svých pozemků, poddanství bylo zrušeno. Leč až k úplnému provedení tohoto osvobození stavu selského zbývalo ještě mnoho činiti. Úplnou volnost dal císař selským statkářům zákonem honebním, jímž právo myslivosti na cizích pozemcích bylo zrušeno. Zřízením hospodářských škol učiněn prostředek k docílení lepšího hospodaření a zákony o knihách pozemkových dostalo se vlastnictví a úvěru lepšího zabezpečení.

Na prospěch obchodu a živnosti uzavřeny s cizinou četné smlouvy, jimiž pojištěn volný obchod, stavěny rozvětvené železné dráhy, upraveny splavné řeky a vydáno množství blahodějných zákonův. Velikého významu jest zákon živnostenský. Dříve panovalo cechovníctví; nikdo nesměl provozovati živnost nebo řemeslo, kdo neprokázal jistých let učení a tovaryšství jakož i cestování v jiných zemích a kdo sobě nezjednal povolení úředního k samostatnosti pracovní. S mnohých stran brojí se sice proti svobodě živnosti, ale ne právem. I nyní může dovedný, pilný a spříživý živnostník zbohatnouti.

K nejdrahocennějším vymoženostem nové doby, jakých se národům z ruky panovníkovy dostalo, náleží zákon a řád obecní, jimiž dávno kýžená samospráva v obcích došlo se blahých počátků k příštímú svému rozvoji.

Vzhledem k své činnosti neunavně, výhradně blahu národů věnované, vším právem mohl císař a král v povědomí všeho velkého, co byl vytvořil, po zletém panování svém roku 1873 k svým národům pronésti: »Po zmýnplných osudech a těžkých bojích nachází se Rakousko, v nitru svém se osvězuje, vůči cizině v postavení účtu i vážnosti vzbuzujícím; ve všech oborech veřejného života odstraněny jsou překážky volnému pohybu v cestu se stavíší, a nastoupeny jsou cesty vedoucí k rozřešení velkého úkolu: ku sjednocení národův Rakouska v mocný stát, o ideje práva a svobody se opírající.«

Věd a umění byl a jest císař František Josef příznivcem a mecenášem velikým. Za čtyřicetiletí jeho panování urazili národové pod jeho žezlem spojení značný kus na ideální, aesthetické, umělecké a vědecké dráze svého duchovního rozvoje, k čemuž ovšem valně přičinilo zrušení censury a bližší pěstování duševních styků s jinými velikými národy, zejména s ruským, francouzským a německým.

Rovnoprávnost národní, tato vznešená zásada našeho věku, dodělala se zejména v našem různorodém jazykovém státě nemalých úspěchů. My Češové zvláště můžeme s uspokojením pohlížeti zpět na dobu prošlého čtyřicetiletí, neboť vznešené semě sebepoznání a nauk vlasteneckých, v úrodnou domácí půdu našimi Jungmanny, Šafaříky a Palackými zaseté, nadějně vzešlo, a ve všelikých oborech vědeckých a uměleckých rozvinula se činnost rovněž záslužná jako obětovná. Roku 1884 konečně dočkal se národ náš otevření své s tak ohromnými překážkami dovršené Akropole: svého důstojného Národního divadla, jež možno pokládati za základní kámen nové, bohdá šťastnější pro nás doby.

Roku 1887 založil císař »zlatou medaili pro vědu a umění«, a udělení tohoto vyznamenání pražskému »Hlaholu« a předním representantům vědy a umění doby naší: prof. dru Randovi a malíři Brožíkovi svědčí o bystrozraku, jakýmž panovník náš stopuje veškerý náš ruch životní.

V době nejnovější podal mocnář skvělý důkaz jednak lásky rodinné a jednak své péče o zvelebení umění tím, že postavil dal své veliké prameteři, císařovně a královně Marii Teresii ve svém sídelním městě Vídni nádherný pomník. Významno jest, že odhalení toho pomníku stalo se dne 13. května 1888, *tedy v nejbližší příští den po 125. výročním ánu korunování Marie Teresie za královnou Českou* (12. května 1743), čímž projevono také jaksi — byt i nepřimo — uznání péče veliké panovnice rakouské o zachování a pěstování jazyka českého, neboť za Marie Teresie svolován a zahajován sněm český s formulí českými, od pradávna obvyklými; také za ní nečiněno proti přednosti českého jazyka v rokování sněmovním žádných námitek; důležité, k Čechám se vztahující dvorní dekrety vydávány také za Marie Teresie v jazyku českém a znalost obou zemských jazyků pokládána při státních úřednících a sudích za přednost. Význam české řeči uznávala Marie Teresie také tím, že za ní zavedeno bylo vyučování češtině na vojenské akademii v Novém Městě za Vídni, na inženýrské škole vídeňské, na tamní universitě, jakož také v Teresianum.

Postavením pomníku veliké císařovně a královně dokázal císař a král náš, že ctí předky své a že snaží se v jich šlepějích kráčet.

Blaze tomu, kdo rád vzpomíná svých otcův
a kdo o jich činech, o jich velikosti
posluchačům vypravuje, až konečně
v těšném míru sám jest připojen k jich řadě!

XIV.

Ještě žijí mnozí lidé, kteří pamatují se na jisté okno ve vídeňském hradě, v němžto jedině bylo až do pozdní noci a před rozbřeskem dne pozorovati světlo. Pokoj tento náležel k pracovně císaře a krále našeho, jenžto mladost svou přinesl v obět, aby říši a lid osvěžil. Tak psaly londýnské »Times« u příležitosti 25letého jubilea panování Jeho Veličenstva r. 1873.

Císař František Josef je zajiště ve veliké Vídni jeden z prvních, jenžto lože noční opouští. To děje se v zimě o 5. a v létě o 4. hodině, ale když se odbývají vojenská cvičení, již o 1.—2. hod. ranní. Snídá obyčejně sám, při čemž probírá noviny. Všecky velké žurnály prohlédne každodenně aspoň zčásti.

O šesté hodině již počínají přednášky generálního pobočníka a přednosty kabinetní kanceláře, jež vůbec nepřetržitě trvají do 9—10 hodin, ježto každý předmět důkladně se prozkoumá. Po těchto přednáškách, jež o dnech vojenských cvičení odbývají se často také již o 2. neb o 3. hodině ranní, následují přednášky nejvyššího dvorního, nejvyššího komořího a ostatních dvorských hodnostů, načež přijímá císař ministry nebo udílí soukromá slyšení.

Mezi 11.—12. hodinou snídá po druhé, načež důležitější předlohy ministrův se propracují. Císař vlastnoručně v nich činí opravy, a možno říci, že ani jediný jednacím spis nevrátí se nečten z ruky císařovy. Pokládat mocnář svůj denní úkol za ukončený, když vše běžné bylo jím propracováno.

Mocnář, jenž tak záhy vstává, nepřeje si téměř nikdy oddechu; velmi zřídka navštěvuje divadlo, a často celé dny nevychází na procházku, — *pracuje!*

Mezi 5. a 6. hod. obědvá císař buď sám nebo, jsou-li císařovna a korunní princ přítomni, v jich společnosti. V neděli odbývají se obyčejné rodinné obědy, jichž účastní se veškerí členové císařské rodiny. Někdy dávají se tabule pro hosty zvláště pozvané. V jídle jest panovník velice střídavý, jakož vůbec ve všech pozemských počitech jeví zdržlivost téměř spartánskou.

V neděli a ve svátek přítomen jest J. V. obyčejně o 11. hod. mši svaté.

Vyjímajíc dny, kdy navštěvuje divadlo, anebo když má hosty, klade se císař o 9. hodině na lože; až do toho času pracuje pravidelně v záležitostech služebních.

Jeho Veličenstvo jest mocnářem z míry přívětivým a vlídným. Jest mnoho vynikajících mužů, kteří, ač náležejí »k nejvčetnější opozici vlády Jeho Veličenstva«, mluví nicméně o mocnáři samém s největším nadšením.

Jeho Veličenstvo těší se výtečné paměti, Habsburgovcům vlastní a téměř v příslovi vešlé. Osoby, kteréž při zvláštních příležitostech přijdou císaři na oči, poznává po mnohých letech opět a dovede je i jmenovati.

Co nejlepší manžel a otec rodiny miluje s nekonečnou něžností a vroucností své dítky; císařský dvůr jest vůbec vzorem dobrého rodinného života.

Jediným tělesným zotavením císařovým jest honba. Jako k cestování používá též k myslivosti na větším díle noci, aby nezkrátil si dne pro práci. Se zvláštní zálibou pěstuje honbu na tetřevy ve hvozdech Rychnovských za Vídeňským Novým Městem.

Jak známo, jest císař výběrným střelcem; na honbě nechybí nikdy, a na terči skoro každá jeho střelná rána trefí do černého.

Zdraví císařovo jest nad míru dobré; největší tělesné námahy, nejrychlejší změna povětří nemají na něho nejmenšího škodného vlivu. Ode dávných let není známo, aby se byl kdy povážlivěji roz-nemohl.

Císař jest nejneunavnější a nejvytrvalejší jezdec. Překážek v jízdě nezná, příkopy, houště a ploty směle přeskakuje, při čemž ovšem nezřídka se stává, že z družiny jeho 3—4 jezdci s koni spadnou. Cizí důstojníci, kteří byli vojenským cvičením přítomni, vyslovili se vždy s největším obdivem o veliké vytrvalosti císaře jakožto jezdce. Při vojenské přehlídce v polích Elysejských v Paříži r. 1867 a ve Vigonze v Itálii bylo vojsko francouzské a italské přímo překvapeno vojenskou a válečnou statností císaře a krále Františka Josefa. Svou neohroženou odvahu dokázal několikráte u Santy Lucie, Rábu a u Solferina, kde vrhal se v nejhustší dešť kulí.

V celé povaze císařově jeví se nejvyšší prostota a skromnost, s přirozenou slušností a opravdovou důstojností sloučená. Jak pro veškerenstvo, tak pro jednotlivce vyznamenává se nejčilejším soucitem. V nešťastných případech jest první hotov, buď osobně pomocí přispěti nebo přiměřená příkazná opatření učiniti.

Každá na vědomí mu daná zásluha dochází odměny a uznání; pokladna jeho jest k umírnění nouze a bídy stále otevřena.

Známo také jest, že Jeho Veličenstvo a všichni členové císařského domu dobrovolně se podrobili dani z příjmů.

Urážky Veličenstva svého trůnu rád promíjí, nechť dopouštějí se jich jednotlivci nebo celé země.

Císař a král František Josef byl vždy ochoten, i největším nepřátelům svého trůnu a své říše ruku k smíření podati; a učinil-li tak, stalo se to zcela poctivě a bez obalu. Hrad jeho jest otevřen každému, všichni občané mají k němu volný přístup, jako u žádného jiného dvora. Každý pondělek a čtvrtek jsou obecná slyšení, ku kterým se připustí každý občan, jenžto se v kabinetní kanceláři přihlásí. K slyšení připuštěný nachází se vždy zcela sám v komnatě Jeho Veličenstva a může zcela bez ostychu a bez vyrušení prosbu svou přednáseti. Císař přichází i tomu nejnižšímu blahovonně a vlídně vstříc, a pro každého má slovo útěchy neb naděje.

Čím blíže u císaře a krále stojíme a čím více ho poznáváme, tím více nás k sobě poutá, tím více vzbujuje se v nás pocit obdivování se jeho osobním vlastnostem.

XV.

V roce letošním — 2. prosince 1888 — dovrší se čtvrté desetiletí panování Jeho Veličenstva císaře a krále našeho Františka Josefa I. Není divu, že, jakož vůbec po celé říši, bude tato památná událost slavena s myslí radošné povznesenou také po všem království Českém.

Sněm království Českého, chtěje postaviti této době panování Jeho Veličenstva pomník důstojný, po všechny časy trvajíc, ustanovil se na tom, že sám přiměřeným věnováním základ položí k velikému, pro sociální dobro země a její synů důležitému ústavu, a že zároveň vyzvatí se mají všichni, kdož v království Českém z té vzácné příčiny podnět ke skutkům obecně prospěšným si vezmou, aby příspěvky

svými k založení a rozvoji díla toho pomocné ruky poskytl. I usnesl se tedy sněm království Českého dne 18. ledna 1888 jednomyslně, jak následuje:

1. Sněm království Českého zřídí na památku čtyřicetiletého panování Jeho císa. a král. Apoštolského Veličenstva zemský fond pojišťovací, při kterém dělníci a čeled budou moci pro případ stáří, předčasné invalidity nebo smrti buď sami se pojišťovati aneb zaměstnavateli svými pojišťování býti. Předmětem pojištění může býti buď jistý doživotní důchod neb určitý kapitál. Fond tento bude spravován výborem zemským.

2. Aby pojištění takové pokud možno rozsáhlému kruhu osob řečených přístupným se stalo a účinná působnost toho fondu se zabezpečila, ustanovuje se toto:

a) Sněm království Českého věnuje fondu jmenovanému jakožto základní kapitál sumu 500.000 zl., splatnou v pěti po sobě jdoucích lhůtách ročních po 100.000 zl. z prostředků zemských. První roční splátka budíž vložena do rozpočtu na rok 1889.

b) Všecky samosprávné sbory a veřejné korporace, všecky spolky, pak společnosti a společenstva výdělečná i soukromníci budtež zároveň veřejně vyzváni, aby věnování svá, kteráž na památku čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále učiniti zamýšlejí — pokud jim to možno bude — obrátili k témuž účelu, a to buď příspěvkem k řečenému právě kapitálu základnímu anebo zaručením pravidelných ročních příplatků.

3. Úroků kapitálu základního, jakož i pravidelných příplatků, pokud takové konány budou, budíž používáno k uhrazení nákladů režijních. Co pak nad to přebude a k sesílení základního kapitálu potřebno nebude, služí k tomu účelu, aby se pojištěným přiměřeně snižovaly roční premie pojistné.

4. Zemskému výboru se ukládá:

a) aby na příslušných místech podal žádost za dovolení, aby směl řečený fond nésti jméno: »Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I.«;

b) aby učinil ihned veřejné provolání ku všem správním sborům a veřejným korporacím, ku všem spolkům, pak společnostem a společenstvům výdělečným i vůbec k obyvatelstvu království Českého ve smyslu pod lit. a) ad 2. zde naznačeném;

c) aby, řídě se zásadami v odstavcích předcházejících naznačenými, vypracoval pro tento fond podrobné návrhy organizační a výsledna o nich c. k. vládu, v budoucím zasedání sněmu ke schválení je předložil. Zemskému výboru se ukládá, aby vzal v úvahu, zdali a jakým způsobem by se při témž fondu dalo provésti také pojišťování malých živnostníků.

Jeho Vel. ráčil nejvyšším rozhodnutím, daným dne 1. května 1888 tato usnesení sněmu českého se zalíbením na vědomost vzíti a povolití, aby fond řečený nésti směl jméno: »Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I.«

Tak bude době čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. postaven vskutku památník důstojný, mohutný a nehybnoucí!

Dnes po čtyřicetiletí,
plném práce, snažnosti,
veliký se svátek světi
Mocnářovy činnosti.

Lásku svou chcem do skonání
Králi svému v obět klást,
by za Jeho panování
zkvétala nám drahá vlast!

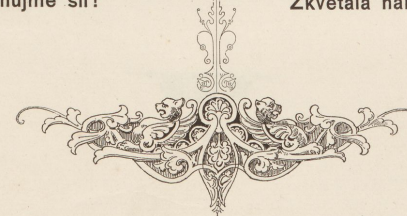
Ríš Rakouská v radování
Přeblahý dnes slaví den;
K dlouhémuť jí panování
Habsburkův štěp vyvolen.
Po blahé i trpké době
K předu spějí země dál,
**Jakož národům i Sobě
Přeje Císař náš a Král.**

Moudrost Jeho vznešenému
Heslu věku nového
K směru pevně vytčenému
Dává štítu mocného.
Kouzlo mohutného slova:
Rovnoprávnost jest náš cíl;
**Jí dle hesla Mocnářova
Spojených věnujme síl!**

Po tšnivém obmezení
Volností když svitla zár,
Rakousko v svém obrození
vyjasnilo opět tvár.
Pán rytířský s trůnu výše
Nový život v lid svůj vdech',
**Proto plesá celá říše
Vstříc Mu s díkem na svých rtech.**

Dnes po čtyřicetiletí,
Plném práce, snažnosti,
Veliký se svátek světi
Mocnářovy činnosti.
Lásku svou až do skonání
Chceme Jemu v obět klást,
**By za Jeho panování
Zkvétala nám drahá vlast.**

Václ. Pok Poděbradský.

JUBILEJNÍ HYMNA

Pro dějiny vlastenecké vůbec a pro místopis zvláště velikou důležitost mají soukromé i obecní a společenské zápisníky a knihy pamětné. Důležitost tato uznána i slovatnými dějepisci našimi.

V knihách takových jako v zrcadle spatřují snaživí potomci žilobití a životný ruch svých milých předků. Z památníků takových čerpají vědomosti dějů minulých, podnět k sebevědomému postupování na dráze samosprávné činnosti, vzory k obětavému úsilí v bojích světových k lepšímu, zdárnějšímu pokroku na prospěch vlasti a národa.

Mnoho jest, žel, u nás posud obcí, společenstev a korporací, které žádné památní knihy nevedou.

Tuto se jim naskytuje příležitost k založení knihy takové.

Kéž letošní jubilejní oslava 40letého panování nejjasnějšího císaře a krále našeho stane se blahodárnou všem obcím a veškerým občanům naší drahé vlasti, o čemž necht' do daleké budoucnosti svědčí též

Zakládejme památní knihy!

Pro dějiny vlastenecké vůbec a pro místopis zvláště velikou důležitost mají soukromé i obecní a společenské zápisníky a knihy pamětné. Důležitost tato uznána i slovatnými dějepisci našimi.

V knihách takových jako v zrcadle spatřují snaživí potomci žilobití a životný ruch svých milých předků. Z památníků takových čerpají vědomosti dějů minulých, podnět k sebevědomému postupování na dráze samosprávné činnosti, vzory k obětavému úsilí v bojích světových k lepšímu, zdárnějšímu pokroku na prospěch vlasti a národa.

Mnoho jest, žel, u nás posud obcí, společenstev a korporací, které žádné památní knihy nevedou.

Tuto se jim naskytuje příležitost k založení knihy takové.

Kéž letošní jubilejní oslava 40letého panování nejjasnějšího císaře a krále našeho stane se blahodárnou všem obcím a veškerým občanům naší drahé vlasti, o čemž necht' do daleké budoucnosti svědčí též

tato kniha památní!

Prápis

Prápis se stal u představenstva obce Láva dne 10. únna
1889, u přítomnosti podepsaných.

Číslo

jest máti se provieci Kereu každého roku po sv. Karla
odbyvat, přeložit na další leta Kedyráni výdy na
sv. Anděla strážce na který den obec Láva i pout' od roku
1872. odbyvá.

Ujednání.

Narýženo obecním starostou páněm Josefem
Brynychem z ústa 10. přítomných občanům:

Přoslýchá se že by se více ulehčilo Kedy by se
provieci přeložilo na den sv. Anděla strážce.

Tu dobu kdy se provieci výdy po sv. Karle odbyválo
jest že nyní výdy doby mnoho práce s dobyráni
ukrovyj na Kereu nyní výdy dobu se roluik musí
výhradně rážat, tráví touda se aby by den před a
po něm prožhádel, tak že z té práci roluik se
polní práce ukročit nemohl.

Co se dotičně práce týče tu dobu po sv. Andělu
strážci práce tak nutně práce nejsou, Kedy to
tu dobu kdy se provieci po sv. Karle odbyválo
s mnoha výdy kedy dle svého tím samým, při doby,
odně ukrovyj s zrost přichýžeb.

Přičina proč se provieci na dobu sv. Anděla
strážce překládá je v tu dobu žně a stava celkem
ukročení pou a práce polní, a tak nutně
stava se nenahýžá.

Návrh jednoduše přijat roz. Razdy občan
na díkuz souhlasu svým vlastnoručním
podpisem stoupuje.

Cháruky dne 10. srpna 1889.

1. Josef Sevcák	11. František Rychetský	19. Josef Krumydl
2. Zdeněk Zyznych	12. Saska Pavl	20. V. Šourek
3. Jan Hájek	13. Josef Novák	21. V. Šourek
4. František Heller	14. Lejst. Frančík	22. V. Šourek
5. Jan Tejete	15. Jir. Stránský	23. Jan Šourek
6. Václav Černík	16. Jan Šourek	24. Jan Šourek
7. Jan Šourek	17. Jan Šourek	25. Jan Šourek
8. Josef Otta, kovář.	18. Štěpán Voták	26. Josef Šourek
9. Václav Maršal	19. František Šourek	27. Václav Šourek
10. Josef Marš	20. Jan Šourek	28. Josef Šourek
11. Josef Šourek	21. Václav Ríha	29. Jan Šourek
12. Anton Turár	22. Josef Rychetský	30. Alžběta Červená
13. Václav Šourek	23. Josef Šourek	
14. Josef Šourek		

v kápis

který se stal na obecním úřadě obce Lanské
dne 10. února r. 1908. v místnosti u starosty p.
Františka Nováka čp. 6.

V roce 1904 panovalo od konce dubna
až přes sv. Václava téměř nepřetržitě sucho
lukrovky se sklídilo průměrně po korei
35 metrůckých centech, starý jetelové i luční
zádne nebyli. stromistové jetle pak vůbec
vyhynuli, následkem toho byla velká
bída o krmení.

Alais Janás
t. p. 1 radní

Frant. Novák
starosta

Pomník knihy
1889

13